

Ärende: VN/35482/2024

Utlåtandebegäran om regeringens proposition till riksdagen med förslag till Ålands självstyrelselag

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Utlåtande om förslaget till ny självstyrelselag för Åland

Justitieministeriet utlåtande.fi

VN/35482/2024

Allmänt om förslaget

Den föreslagna nya självstyrelselagen innebär i huvudsak en modernisering och uppdatering av självstyrelsesystemet. Ur ett åländskt kommunperspektiv är det positivt att kommunernas ställning och den kommunala självstyrelsen synliggörs tydligare än tidigare. Förslaget innehåller samtidigt flera bestämmelser som kan få betydelse för kommunernas uppgifter, ekonomi, förvaltning, språkliga skyldigheter och samverkan med både landskapet och rikets myndigheter.

Ålands kommunförbunds synpunkter

Ålands kommunförbunds utlåtande koncentreras till de delar av förslaget som har särskild betydelse för kommunernas självstyrelse, finansiering och praktiska myndighetsutövning. Kommunförbundet betonar att den nya självstyrelselagen bör utformas så att den ger en stabil och förutsebar grund för kommunernas verksamhet samt stärker förutsättningarna för en fungerande flernivåförvaltning på Åland.

6 § Kommunal självstyrelse

I den föreslagna paragrafen regleras de åländska kommunernas självstyrelse och hur kommunerna kan åläggas uppgifter. Ålands kommunförbund anser att det är positivt att det införs bestämmelser om den kommunala självstyrelsen på Åland.

I specialmotiveringarna nämns även den grundlagstryggade finansieringsprincipen, det vill säga att kommunernas lagstadgade uppgifter inte får äventyra kommunernas möjligheter att självständigt besluta om sin ekonomi och egen förvaltning.

Ålands kommunförbund betonar vikten av att finansieringsprincipen förverkligas i praktiken när de åländska kommunerna åläggs nya eller utökade uppgifter. Ålands kommunförbund föreslår därför följande tillägg till paragrafens 2 mom.: ”När kommunerna åläggs uppgifter enligt lagtingslag eller riksdagslag ska lagtinget respektive riksdagen säkerställa att kommunerna har faktiska förutsättningar att klara av dem”.

§ 44 Överföring av förvaltningsuppgifter på andra än myndigheter

Det föreslås en ny bestämmelse som motsvarar 124 § i grundlagen. Den föreslagna bestämmelsen reglerar villkoren för överföring av offentliga förvaltningsuppgifter och uppgifter som innebär utövning av betydande offentlig makt.

Ålands kommunförbund konstaterar att varken bestämmelsen eller dess specialmotiveringar innehåller en definition av offentlig förvaltningsuppgift eller utövning av betydande offentlig makt. Eftersom gränsdragningen mellan de två begreppen i praktiken kan vara otydlig, vore det viktigt att definiera dem i specialmotiveringarna.

72 § Ålands deltagande i den nationella beredningen av ärenden som bereds vid Europeiska unionens institutioner

Den föreslagna paragrafen stadgar om Ålands deltagande i den nationella beredningen av EU-ärenden. Beslut som fattas inom EU har stor påverkan på kommunernas verksamhet. Eftersom EU-lagstiftningens betydelse för de åländska kommunerna kan vara annorlunda än för rikets kommuner bör de åländska kommunernas situation uppmärksammas särskilt när kommunala ärenden behandlas.

Ålands kommunförbund föreslår att motiveringarna till 72 § kompletteras med ett klargörande om att landskapsregeringen, när EU-ärenden berör kommunala uppgifter eller kommunal ekonomi, bör inhämta kommunernas synpunkter innan Ålands ståndpunkt fastställs. Detta skulle stärka beredningens kvalitet och bidra till bättre konsekvensbedömningar.

87 § Språket i statliga digitala tjänster på Åland

Det föreslås en ny bestämmelse om statliga myndigheters skyldighet att göra digitala tjänster tillgängliga på svenska: När statliga myndigheter inför eller i grunden omarbetar digitala tjänster som ska användas av myndigheterna på Åland inom områden som hör till rikets lagstiftningsbehörighet ska tjänsterna göras tillgängliga på svenska.

Ålands kommunförbund understöder den nya bestämmelsen och konstaterar att den förtydligar statliga myndigheters språkliga skyldigheter gentemot åländska myndigheter. Ur de åländska kommunernas synvinkel är det avgörande för tjänstens användbarhet att den fungerar även på svenska. I förlängningen påverkar språket i de digitala tjänster som myndigheterna använder även informationen och servicen till kommunmedlemmar eller klienter.

Den nya förtydligande bestämmelsen behövs, eftersom situationen idag inte är tillfredsställande. Ett exempel på det här är det enspråkigt finska ärendehanteringssystemet för utlänningsärenden UMA, som också används av åländska kommuner.

90 § Språkliga rättigheter vid de åländska myndigheterna

Det föreslås en ny bestämmelse om individens rätt att av en åländsk myndighet bli bemött på ett språk hen förstår i ärenden som avgörs av en åländsk myndighet och som gäller tvångsåtgärder eller ingrepp i personlig frihet eller integritet. Vid behov kan myndigheten använda tolkning eller översättning.

Bestämmelsen omfattar även kommunala myndigheter på Åland. Ålands kommunförbund konstaterar att bestämmelsen i praktiken kan komma att tillämpas av kommunala myndigheter exempelvis om myndigheten vidtar tvångsåtgärder inom socialvården, såsom inom äldreomsorgen eller servicen för personer med funktionsnedsättning.

Ålands kommunförbund föreslår ett förtydligande om att individen har rätt att bli bemött på ett språk hen förstår i sådana ärenden som en åländsk myndighet inleder och som gäller tvångsåtgärder eller ingrepp i personlig frihet eller integritet.

95 § Föreskrifter och information på svenska

Ålands kommunförbund understöder förslaget till 95 § om föreskrifter och information på svenska. Kommunförbundet ser särskilt positivt på den tydligare regleringen om att en myndighetsföreskrift inte blir gällande på Åland om den inte finns tillgänglig på svenska.

Ålands kommunförbund betonar samtidigt att svenska versioner behöver finnas tillgängliga i rätt tid och med tillräcklig kvalitet.

101 § Offentlighet och sekretess

Paragrafen innehåller förslag till nya bestämmelser om utlämning av sekretessbelagda handlingar mellan riket och Åland.

Ålands kommunförbund håller med om att det finns behov att tydligare reglera hur åländska myndigheter och myndigheter i riket ska ha rätt att få och lämna ut sekretessbelagda uppgifter till varandra.

Sammanfattning

Ålands kommunförbund kan i huvudsak omfatta förslaget till ny självstyrelselag och ser positivt på att en långvarig reformprocess nu har förts fram till ett samlat lagförslag. Förslaget innehåller flera förbättringar som kan bidra till en tydligare och mer modern reglering av självstyrelsen.

Förbundsstyrelsen för Ålands kommunförbund

§ 26/01.07.2026

Genom Minna Hellström

Förbundsdirektör Ålands kommunförbund

Hellström Minna
Ålands kommunförbund